

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИНИНГ СПИРТЛИ ИЧИМЛИККА РУЖУ ҚЎЙГАН ШАХСЛАРНИ МАЖБУРИЙ ДАВОЛАШ МУАССАСАЛАРИГА ЖОЙЛАШТИРИШ ТАРТИБИ ВА ШАРТЛАРИ

Норбутаев Эркин Хурозович

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси кафедра профессори,
подполковник

Иброхимова Нозима Джамшидовна

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси курсанти, сафдор
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17790420>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 28-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 30-noyabr 2025 yil

KEY WORDS

профилактика инспектори,
сурункали алкоголизм,
мажбурий даволаш, наркология
муассасалари..

ABSTRACT

Мақола Ўзбекистон Республикасида профилактика инспекторларининг спиртли ичимликка сурункали ружу қўйган шахсларни мажбурий даволаш муассасаларига жойлаштириш тартиби ва шартларига бағишланган. «Наркологик касалликлар профилактикаси ва уларни даволаш тўғрисида»ги Қонун (2020 й., кейинги ўзгартиришлар билан), Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг тегишли моддалари ҳамда 2025 йилдаги янги ўзгартиришлар (ЎРҚ-1024-сон) асосида мажбурий даволашга асос бўладиган шартлар, ҳужжатлар тўплами, суд жараёни ва ижро этиш тартиби батафсил ёритилган..

Ўзбекистонда сурункали алкоголизм ҳамон энг кенг тарқалган наркологик муаммо бўлиб қолмоқда. 2025 йил ҳолатига кўра, республика бўйича наркология диспансерларида 182 мингдан ортиқ шахс сурункали алкоголизм ташхиси билан расмий ҳисобда турибди, профилактик кузатувда эса 450 мингга яқин фуқаро бор. Уларнинг қарийб 40 фоизи йил давомида камида икки марта маст ҳолатда маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этганлиги учун профилактика инспекторлари томонидан мажбурий даволаш масаласи кўтарилади.

Бу жараённинг асосий ҳуқуқий ҳужжати – 2020 йил 22 июлда Қонунчилик палатаси томонидан қабул қилиниб, 11 сентябрда Сенат томонидан маъқулланган «Наркологик касалликлар профилактикаси ва уларни даволаш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонундир (кейинги ўзгартиришлар билан). Ушбу Қонуннинг 3-моддасида «мажбурий даволаш» суд қарори асосида мажбурий даволаш учун мўлжалланган муассасаларда кўрсатиладиган наркологик ёрдам тури сифатида аниқ таърифланган.

Қонуннинг 7-моддаси профилактика инспекторларига қуйидаги ваколатларни беради:

мажбурий даволашга юбориш учун барча зарур ҳужжатларни расмийлаштириш;

суднинг қонуний кучга кирган қарори асосида шахсни шахсан мажбурий даволаш муассасасига олиб бориш ва топшириш.

2025 йил 1 январдан бошлаб Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга киритилган янги ўзгартиришлар (ЎРҚ-1024-сон) профилактика инспекторига бир календарь йил ичида уч марта маст ҳолатда маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этган шахсга нисбатан мажбурий даволаш масаласини бевосита маъмурий судга киритиш ҳуқуқини берди. Бу ўзгартириш жараёни анча тезлаштирди.

Мажбурий даволашга асос бўладиган шартлар Қонуннинг 16-моддасида қатъий белгиланган:

бир йил ичида камида икки (янги ўзгартиришлар билан уч) марта маст ҳолатда маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этганлик;

алкоголли психозни бошдан кечирганлик;

ғайриижтимоий хулқ-атвор (оилавий зўравонлик, жамоат жойларидаги доимий бузғунчилик);

даволаниб чиққанидан кейин бир йил ичида касалликнинг икки ва ундан ортиқ марта қайталаниши.

Профилактика инспекторининг амалдаги ҳаракатлари қуйидаги мантиқий кетма-кетликда амалга оширилади:

Шахс маст ҳолатда маъмурий ҳуқуқбузарлик (183, 184-моддалар) содир этганда ёки маҳалла, оила аъзолари, иш берувчи шикоят асосида аниқланади → маъмурий баённома тузилади → шахс туман/шаҳар наркологиya кабинетига мажбурий тиббий кўрикка олиб борилади → нарколог шифокор сурункали алкоголизм ташхиси қўяди → наркологиya муассасасининг тиббий комиссияси мажбурий диспансер ҳисобига олиш тўғрисида қарор чиқаради → профилактика инспектори қуйидаги ҳужжатлар тўпламини тайёрлайди:

барча маъмурий баённомалар (камида 2–3 та);

наркологиya диспансерининг расмий хулосаси;

маҳалла, иш жойи, оила аъзоларидан характеристика ва аризалар;

шахснинг ғайриижтимоий хулқ-атворини тасдиқловчи материаллар;

профилактика инспекторининг судга аризаси.

Тўпланган материаллар туман/шаҳар маъмурий судига тақдим этилади. Суд одатда 7–10 кун ичида ишни кўриб чиқиб, мажбурий даволаш муддатини 6 ойдан 2 йилгача (кўпинча 12–18 ой) белгилайди. Суд қарори қонуний кучга киргандан сўнг профилактика инспектори шахсни шахсан мажбурий даволаш муассасасига олиб бориб топширади.

2025 йил ҳолатига кўра республикада мажбурий даволаш учун жами 2 450 ўрин мавжуд: Республика ихтисослаштирилган наркологиya маркази (Тошкент) – 320 ўрин, Тошкент вилояти шифохонаси – 280 ўрин, вилоятлардаги бўлимлар – ҳар бири 120–180 ўрин. Йиллик аризалар сони 18–20 минг атрофида бўлса-да, ўрин етишмаслиги туфайли фақат 7–8 минг шахс жойлаштирилади.

Амалиётдаги асосий муаммолар:

мажбурий даволаш ўринларининг жиддий танқислиги;

даволаниб чиққандан кейинги ижтимоий реабилитация тизимининг заифлиги;

айрим ҳудудларда ҳужжатлар электрон алмашинуви тўлиқ йўлга қўйилмагани.

Ушбу муаммоларни ҳал қилиш йўллари:

маҳаллий ҳокимиятлар томонидан давлат-хусусий шериклик асосида янги бўлимлар очиш;

ИИБ ва Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 2025 йил 15 майдаги 145/87-сонли биргаликдаги буйруғига асосан барча ҳужжатларни электрон шаклда алмашишни тўлиқ жорий этиш;

даволаниб чиққан шахсларга профилактика инспектори томонидан камида 2 йиллик мажбурий ижтимоий мослашув дастури (ишга жойлаштириш, маҳалла назорати) ўтказиш.

Хулоса қилиб айтганда, профилактика инспектори спиртли ичимликка ружу қўйган шахсларни мажбурий даволашга жойлаштиришда ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва тиббиёт тизими ўртасидаги муҳим боғловчи ҳалқа вазифасини бажариб, жараённинг бошланғич ва якунловчи босқичини таъминлайди. 2025 йилдаги қонунчилик ўзгартиришлари ва ваколатларнинг кенгайтирилиши инспекторларга тезкор ва самарали ишлаш имконини берди. Ўринлар сонини ошириш ва реабилитация тизимини кучайтириш чоралари кўрилса, сурункали алкоголизм билан боғлиқ маъмурий ҳуқуқбузарликларни 30–40 фоизга камайтириш бутунлай реалдир.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси ИИБ ва ССВ биргаликдаги 2025 йилги ҳисобот // iv.uz
2. «Наркологик касалликлар профилактикаси ва уларни даволаш тўғрисида»ги Қонун, ЎРҚ-630-сон, 2020 йил
3. Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга ўзгартиришлар, ЎРҚ-1024-сон, 2025 йил
4. Республика ихтисослаштирилган наркология илмий-амалий тиббиёт маркази 2025 йилги ҳисоботи
5. ИИБ ва ССВ 145/87-сонли биргаликдаги буйруқ, 2025 йил 15 май